

GÜMRÜKLERDE

Dolaylı Temsilden Doğrudan Temsile Geçiş

*Savaş ÖZDOĞAN**

1. Gümrük İdarelerinde İş Takibi:

4458 sayılı Gümrük Kanunu, gümrüklerde iş takibi için birtakım şartlar öngörmüştür. Kişilerin, gümrük idarelerinde yapacakları iş takibi nedeniyle karşılaşacakları yükümlülüklerinin kapsamı da Gümrük Kanununda belirtilmiştir.

Yükümlülüğün kapsamı her türlü idari, mali ve cezai sorumluluğu kapsamaktadır. Gümrük Kanununun 5'inci maddesine göre; Bütün kişiler gümrük mevzuatı ile öngörülen tasarrufları ve işlemleri gerçekleştirmek üzere gümrük idarelerindeki işleri için bir temsilci tayin edebilirler.

- Temsil doğrudan ya da dolaylı olabilir.
- Temsilci doğrudan temsil durumunda başkasının adına hareket eder.

- Temsilci dolaylı temsil durumunda ise kendi adına, ancak başkasının hesabına hareket eder.
- Temsilci, temsil edilen kişi namına hareket ettiğini beyan etmek, temsilin doğrudan veya dolaylı olduğunu belirtmek ve sahip olduğu temsil yetki belgesini gümrük idarelerine ibraz etmek zorundadır.

Bir başka kişi adına veya hesabına hareket ettiğini beyan etmeyen ya da bir temsil yetkisine sahip olmadığı halde, başka bir kişi adına ya da hesabına hareket ettiğini beyan eden kişi, kendi adına ve kendi hesabına hareket ediyor sayılır.

Buna göre eşyanın gümrükçe onaylanmış bir işlem veya kullanıma tabi tutulmasında;

- Eşyanın sahipleri (doğrudan temsil)
- Sahipleri adına hareket edenler (doğrudan temsil)
- Gümrük müşavirleri (dolaylı temsil)
- Hızlı kargo taşıma firmaları ve posta idaresi (dolaylı temsil)
- Kara, deniz ve havayolu işletmeleri ile nakliyeciler kuruluş temsilcileri taşıdıkları eşyanın sadece transit işlemlerini takip için (doğrudan temsil)
- Devlet, belediye, il özel idareleri ile diğer kamu tüzel kişilerin amir ve memurları (doğrudan temsil)
- Özel hukuk tüzel kişilerin kendilerini temsile yetkili personeli (doğrudan temsil)

Bir gümrük rejimine tabi tutulmak istenen eşyaya ilişkin gümrük beyannamesi, ilgili eşyayı ve eşyanın beyan edildiği gümrük rejimine ilişkin hükümlerin uygulanması için gerekli belgeleri yetkili gümrük idarelerine verme yetkisine sahip olan veya verilmesini sağlayabilen kişiler tarafından verilebilir.

Ancak, bir beyannamenin tescilinin belirli bir kişi için özel yükümlülükler getirmesi halinde, bu beyanın söz konusu kişi tarafından ya da bu kişi hesabına yapılması ve beyan sahibinin Türkiye Gümrük Bölgesinde yerleşik olması gerekir. Transit taşımacılık yapan, geçici ithalat veya arızı olarak beyanda bulunan kişiler için Türkiye Gümrük Bölgesinde yerleşik olma koşulu aranmaz.

2. Doğrudan Temsil Suretiyle İş Takibi

Eşyanın gümrükçe onaylanmış bir işlem veya kullanıma tabi tutulmasına ilişkin faaliyetler, sahipleri ile bunların adına hareket edenler tarafından doğrudan temsil yoluyla takip edilir ve sonuçlandırılır.

Devlet, belediye, il özel idareleri ve diğer kamu tüzel kişilerinin amir ve memurları, özel hukuk tüzel kişilerinin kendilerini temsile yetkili personeli, tüm gümrük işlemlerini doğrudan temsil yoluyla takip edebilirler. Temsilcilerin sahip olduğu temsil nomenin gümrük idaresine ibraz edilmesi zorunludur.

Söz konusu temsilnameleri ibraz etmeyen kişilerin iş takip etmeleri yasaktır. Doğrudan temsil yetkiyle gümrük idarelerinde iş takibi yapacak kişilerin kimliklerinin doğru tespit edilmesi ve yetkisiz kişilerin iş takibinin önlenmesi amacıyla, kendilerine Doğrudan Temsilci Gümrük İşlemi Takip Kartı verilir.

Söz konusu kart, Bilge kullanıcı kodu ve şifresi almak için başvuru gümrük müdürlüklerince imzalanıp verilir.

a) Hukuki Sonuç Doğurmeyen Gümrük İşlemlerinde İş Takibi:

Gümrük idarelerinde doğrudan temsil yoluyla iş takibi yapılması sırasında, beyannamelerin imzalanması, tahakkukun tebellüğü ve itiraz gibi hukuki

sonuç doğuran tasarruf ve işlemler dışındaki gümrük işlemlerine ilişkin iş takibinin yapılabilmesi için şirketin çalışanı olunmak zorunludur. Kişilerin şirket çalışanı olduklarının tespiti aşağıdaki belgelerle yapılır.

1. Çalıştığı şirket tarafından sigorta ettirildiğine ilişkin her üç ayda bir ibraz edilecek S.S.K. belgesi
2. Şirket muhasebesi tarafından düzenlenmiş ve tasdik edilmiş Maaş Bordrosu
3. Vekâlete haiz olan kişinin maaşından yapılan gelir vergisi kesintilerinin vergi dairelerine yatırıldığını gösterir belge.

Söz konusu belgeleri gümrük idaresine ibraz eden kişiler, şirketleri adına beyannamelerin imzalanması, tahakkukun tebellüğü ve itiraz gibi hukuki sonuç doğuran tasarruf ve işlemler dışındaki gümrük işlemlerini yürütebilir.

b) Hukuki Sonuç Doğuran Gümrük İşlemlerinde İş Takibi:

Gümrük idarelerinde doğrudan temsil yoluyla iş takibi yapabilecek olan temsilcilerin beyanname imzalayabilmesi, tahakkukun tebellüğü ve itiraz gibi hukuki sonuç doğuran tasarruf ve işlemlerde bulunabilmeleri için SSK belgesi, maaş bordrosu ve vekâletnameye ilişkin gelir vergisi kesintisinin yatırıldığına ilişkin belgelere ek olarak, Ticaret Sicil Gazetesinde yayınlanmış şirketi temsil etmeye yetkili olduğunu gösterir temsil belgesine haiz olması ve bunun ilgili gümrük idaresine ibrazı zorunludur.

4458 sayılı Gümrük Kanunu ve Gümrük Yönetmeliğinde doğrudan temsil yoluyla iş takibi yapanların iş takiplerinin yasaklanmasına ilişkin herhangi bir özel düzenleme olmamakla beraber, gümrük müşavir ve gümrük müşavir yardımcılara uygulanan geçici iş

takibinin önlenmesi ve daimi olarak iş takibinin önlenmesi cezaları, doğrudan temsilcilere de uygulanabilmektedir.

3. Dış Ticaret Şirketlerince Dolaylı Temsil Şeklinde Doğrudan Temsil Şekline Geçiş Halinde Ortaya Çıkabilecek Fayda veya Mahsurlar

Her şeyden önce; gümrük idarelerindeki iş takiplerinde idari, mali ve cezai sorumlulukların olmaması ve zaman kaybının asgari seviyede olması için, gümrük işlemlerini takip ederek sonuçlandıran temsilcilerin bilgili olması gerekmektedir. 4458 sayılı Gümrük Kanunu dolaylı temsilci durumundaki gümrük müşavirleri için uzun bir eğitim, staj, yardımcılık ve sınav süreci belirlemiştir. Bu sürecin sonunda gümrük müşaviri olma hakkını elde edenlerin mesleki bilgi ve birikimlerinin yeterli olacağı konusunda herkes hemfikir. Gümrük müşavirliği mesleği, esas olarak tüm idari, mali ve cezai yetki ve sorumlulukların gümrük müşavirinin üzerinde toplandığı bir meslek grubudur. Mesleğini icra ederken bilmesi gereken mevzuat sadece Gümrük Kanunu ve Gümrük Yönetmeliğinden ibaret değildir. Çok dağınık durumda olan uluslararası anlaşmalar, kambiyo, ithalat, ihracat, teşvik, vergi, fikri sınaî mülkiyet hakları, standardizasyon, kaçakçılık, serbest bölgeler vb. konulardaki hukuksal düzenlemeleri bilmeleri gerekmektedir. Böylesine yoğun bilgi birikimi isteyen gümrük müşavirliği mesleğinin sadece gümrük işlemleri takip etmek şeklinde algılanmaması gerekmektedir.

Gümrük müşavirleri, sadece gümrük idaresi ile değil mesleklerini icra ederken diğer kamu kurum ve kuruluşları ile de ilişki içine girmektedir. Bunun sonucunda, dış ticaret şirketlerine çok geniş bir yelpazede müşavirlik hizmeti vermesi söz konusu olabilmektedir.

Gümrük müşavirinin mesleği nedeniyle edinmiş olduğu bilgileri, müşavirlik hizmeti verdiği firmalara aktarması halinde, firmaların üretim, yatırım ve pazarlama politikalarında yönlendirici rol üstlenen gerçek anlamda müşavirlik hizmetinden söz edilebilir.

Gümrük işlemleri, herkesin yapabileceği, hiçbir sorumluluğu olmayan ve bilgi birikimi gerektirmeyen işlemler değildir. Firmaların gümrük işlemlerini kendilerinin takip etmek istemeleri her zaman için mümkündür.

Ancak bu konuda göz ardı edilmeyecek çok önemli bazı hususlar bulunmaktadır.

Şöyle ki;

Gümrük işlemlerini dolaylı temsilci olarak takip eden gümrük müşavirleri için özel düzenlemeler olmasına karşın, doğrudan temsil yoluyla firma sahibinin dışında temsilname ile gümrük işlemi takip edecekler için herhangi bir şart ne yazık ki bulunmamaktadır.

Şirket yönetiminin verdiği noterce düzenlenmiş bir temsilname ile gümrük idarelerinde iş takibi yapmak istenmesi uygulamada dışarıdan görüldüğü gibi basit bir takip şekli olarak algılanmaktadır. Oysa gerçek öyle değildir. Doğrudan temsilde gümrük işlemlerini takip edebilme bilgi ve yeterliliğine sahip olup olmadığı konusunda hiçbir ölçütün belirlenmemiş olması, bilgi birikimi yetersiz ve nitelikleri eksik kişilerin gümrük işlemi takip edebilmesi sonucunu doğurmaktadır. Bu durum ise dış ticaret firmalarının ileride telafisi zor ve hatta imkânsız durumlar ve olaylar ile karşılaşma risklerini artırmaktadır.

Dış ticaret firmaları, çalıştığı gümrükçüsünü her zaman değiştirme hakkı ve imkânına sahip iken kendi bünyesindeki bordrolu elemanı-ki şirketin bu konu-

daki gizli bilgilerine fazlasıyla nüfuz etmiş- değiştirmesi pek de kolay değildir. Gümrükte uzmanlaşmış ve geniş kadroları ile gümrük idarelerindeki ofis ve büroları olan ve bünyelerinde ihtisas sahibi karneli müşavir ve danışmanlar bulunan gümrük müşavirlik şirketlerinin vereceği hizmet ile doğrudan temsil suretiyle alınacak hizmet arasında hız, kalite, güvenilirlik, müteselsil sorumluluk, ilgili mevzuatın tetkiki, tam ve doğru uygulanması ile gümrük idaresi ile diyalog v.b. yönlerden ne denli farklılıklar olacağı aşikârdır.

2010 yılının Ocak ayında gümrük müsteşarlığımızca yayınlanan Asgari Ücret Genelgesi ile gümrük idarelerindeki iş takiplerinde gümrük müşavirlik ücretleri için, asgari ücret sisteminin uygulanması esası getirilmiştir. Bu uygulama halen devam etmektedir. Bu genelgedeki asgari ücretler; ithalat ve ihracatı fazla olan dış ticaret firmalarına maliyetler yönünden sıkıntı yaratabilir diye düşünülebilir. Ancak bu maliyetlerden kaçınmak için kurulu düzeni bozarak, şirket bünyesinde gümrükte iş takibi için bir birim kurmak ve bu konuda görev yapacak elemanların araştırılması, en uygun personelin seçimi ve mülakatı, işe alımı, araç-gereç, malzeme, ek ofis kiralınması v.b. öngörülmeyen harcamalara katlanarak, kendi personeline bu hizmeti yaptırabilirler ise de, uygulamada bu yöntemin pek de masrafsız ve kolay olmadığını görecektir. Her ne kadar dış ticaret şirketleri doğrudan temsil yönteminde Asgari Ücret Genelgesinin dışına çıkma ve dolayısıyla bu maliyetlerden kaçınma şansını elde etmiş görünseler de, seçtikleri bu yöntemde başka ve bilemedikleri maliyetler ile karşı karşıya gelme durumunda kalacaklardır.

Artık küreselleşen dünyamızda hizmet alımlarında uzman kişi ve kuruluşlara hizmetin bırakılması uygulamasına geçilmiştir. Günümüzde bütün şirketler gelişen uzmanlıklar nedeniyle outsourcing yöntemi-

ni kullanır olmuşlardır. Dış ticaret şirketi yönünden bu işe kalkışmak, tabiri caizse, şirketin personeline yemek yedirmek için restoran açmasına benzetilebilir. Nasıl ki; mahkemelerde hâkimler karşılarında meslektaşları olan avukatları görmek isterlerse, gümrük idarelerinde de gümrük amirleri meslektaşları olan gümrük müşavirlerini görmek isterler.

Oysa çoğu zaman temsilname ile dış ticaret şirketinin işini takip eden kişiler, yeterli mesleki kavrayışı olmayan ya da bu alandaki bilgisi sınav ile test edilmiş ve karne sahibi olmayan kişilerden olmaktadır. Dış ticaret firmaları temsilname ile şirketlerinin işlerini doğrudan temsil yolu ile takip edecek kişiyi karneli bir gümrük müşaviri ya da müşavir yardımcısı olarak istihdam etseler bile, ithalat ve ihracat işlemleri yoğun olan şirketler fazlaca olan iş takiplerinde her gümrük idaresinde iş kovalamak için yeterince iş takip elemanı buldurmak zorunda kalacaklardır.

Kaldı ki aynı anda ortaya çıkan izahı gerektirir olay ve durumlarda; gümrük idaresince karneli temsilname sahibinin gelmesi istenileceğinden, temsilname sahibi kişi birden çok yerdeki sorunları tek başına çözmeye yetemeyecektir. Bu durumdaki şirketler işin gereği olarak kendi bünyelerinde küçük bir birim olarak kurdukları gümrük bölümünün zaman içinde adeta bir gümrükleme şirketine dönüştüğünü, beraberinde getirdiği sorun ve sıkıntılar ile yaşayarak göreceklerdir.

Bu arada giderek artan ve kuruluş aşamasında bir türlü öngörülme-yen masraf ve maliyetler dışarıdaki gümrükleme şirketlerine iş verildiği takdirde ortaya çıkacak maliyetlere ulaşmış olabilecektir ki, bu durum doğrudan temsil yolunu seçmenin ne kadar akıllı karı olmadığı gerçeğinin görülmesine yol açacaktır.

Diğer taraftan; doğrudan temsil yoluyla gümrük idarelerindeki iş takiplerinde, temsilname sahibi kişilerin uzmanlaşmalarıyla beraber şirket yönetimince gümrük idareleri nezdinde yapılan iş takiplerinde temsilname taşıyan kişilerin yeterince denetlenememesi söz konusu olabilecektir. Çünkü şirket yönetimi kendi elemanının beyanına inanmak durumunda kalacaktır. Şirket eskiden her yılın sonunda başka gümrükçülerden fiyatlar alarak en uygun ücretle iş takibi yaptırma imkânı bulur iken, artık bu yöntem yerine doğrudan temsil yöntemini seçtiğinden bünyesinde kurduğu gümrükleme bölümünün maliyetlerini mukayese etme fırsatını kaybetmiş olacaktır.

Sonuç olarak, her yılın Aralık ayının son günü yayınlanan ve yeni yılda yürürlüğe giren asgari ücret tarifesini nedeniyle kendi bünyelerinde gümrükleme bölümü kurarak doğrudan temsil yolu ile gümrük idarelerinde iş takibi yapmak istemeleri; mevzuat yönünden basit ve bir şarta bağlı olmasa da beraberinde getireceği yukarıdaki paragraflarda anlatılan mahsurlar göz önüne alındığında tavsiye edilmeyecek bir yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır.

Diğer taraftan, doğrudan temsil yönteminde yukarıda dile getirilen sıkıntıların önüne bir nebze olsun geçebilmek için; bu temsil şeklinin dolaylı temsil şekline nazaran ciddi ve bağlayıcı şartlar yanında, belli bir şarta bağlanılmamış olması hususunun Gümrük ve Ticaret Bakanlığımızca mercek altına alınarak gözden geçirilmesi ile doğrudan temsilde hukuki sonuç doğuran gümrük işlemlerinin takip edilmesi hakkının sadece şirketi temsil ve ilzama yetkili firma ortak ve/veya ortaklarına verilmesi daha uygun olacaktır.